

УЯВЛЕННЯ ПРО ЖИТТЄВИЙ УСПІХ: СТАН РОЗРОБЛЕНОСТІ ПРОБЛЕМАТИКИ В СОЦІАЛЬНІЙ ПСИХОЛОГІЇ

В. Ю. Вінков, м. Київ

Констатується розрив між наявними соціологічними та психологічними підходами в дослідженні життєвого успіху і брак таких досліджень у межах соціально-психологічного підходу. З'ясовано, що психологічні підходи в основному спрямовані на виявлення процесуальних і мотиваційних аспектів досягнення успіху, тоді як соціологічні – на дослідження образів успіху, поширених у масовій свідомості. Визначено, що поєднання цих підходів могло б сприяти побудові комплексного дослідження цих уявлень у соціально-психологічній площині, а саме розкриттю особливостей і виявленню змісту чинників і механізмів формування таких уявлень у масовій свідомості. З-поміж наявних соціально-психологічних підходів за найбільш адекватну щодо поставлених завдань визначено теорію соціальних уявлень, використання якої дає змогу суттєво збагатити психологічну науку новими емпіричними фактами або підтвердити загальновідомі.

Ключові слова: образ, соціальні уявлення, успіх, мотивація досягання, благополуччя.

Проблема. Успіх уже давно зайняв центральне місце в рейтингу життєвих цінностей як окремої людини, так і суспільства в цілому. Тому цілком закономірно, що ця проблема привертає до себе значну увагу з боку соціальних наук. Незважаючи на такий підвищений інтерес, цілісних досліджень, які б системно вивчали це явище, бракує і досі. Наразі широко представлені в науці дослідження, які в основному зосереджені на загальнопсихологічних аспектах успіху. Ідеться в основному про проблеми мотивації досягання, впливу успіху на формування Я-концепції, властивостей особистості, рис характеру тощо. Хоча дослідження значення успіху для суспільства вже давно стали справжньою візитівкою для соціології, утім у соціально-психологічному аспекті ця проблематика все ж залишається досі маловивченою. Так, лишається відкритим питання, яким чином відбувається формування уявлень про успіх, які механізми задіяні в цьому процесі. А отже, розв'язання означених проблем і робота в цьому напрямі залишаються перспективними і потребують від науковців більшої уваги.

Мета статті: аналіз стану розробленості проблематики, пов'язаної з уявленнями про життєвий успіх, на сучасному етапі розвитку соціально-психологічної науки.

Досліджуючи стан розробленості в соціальній психології проблематики щодо уявлень про життєвий успіх, неможливо оминати увагою проблему успіху як такого. Оскільки це питання вивчалось багатьма дис-

циплінами, то в загальному науковому доробку знайшли висвітлення результати дослідження різних аспектів цього явища. Так, якщо в психології дослідження успіху зосереджуються переважно на розгляді процесу діяльності, то соціологія більше робить акцент на тому, як індивідуальний успіх у певній життєдіяльності стає панівним у масовій культурі і свідомості. Майже всі проведені в межах психології дослідження були спрямовані або на виявлення відношення між рівнем домагань і суб'єктивними критеріями оцінювання своїх результатів, або ж на з'ясування впливу особистісних чинників на ефективність у діяльності. Тому і визначення поняття “успіх” не має однозначного розуміння в психології і соціології.

Такий розрив якраз і фіксують дослідники, пропонуючи досліджувати цей феномен у двох його виявах. Зокрема, Г. Б. Мазилова відносить до них зовнішній вияв, який можна безпосередньо оцінити за об'єктивними показниками, а саме – рівнем матеріального та соціального благополуччя, і внутрішній – задоволеність життям як узагальнене відчуття вдалого і невдалого життя [14]. С. Ю. Ключников так само виділяє зовнішній вияв, до якого належить матеріальне і соціальне благополуччя, і внутрішній – відчуття гармонічності свого життя, задоволеність від набутих благ, позитивне світосприймання, відсутність відчуття нереалізованості, непотрібності в житті [11]. Я. С. Хаммер розрізняє об'єктивний успіх, який може бути оцінений навколишнім оточенням, і суб'єктивний – сукупність суджень людини щодо її досягнень, що вимірюється ступенем задоволеності від досягнутих результатів [20]. М. О. Батурин також згоден із тим, що словом “успіх” позначають як реальний результат у вигляді матеріального рівня життя, соціального статусу, так і суб'єктивні переживання, пов'язані з оцінкою досягнень [3]. О. О. Міщенко виділяє дві характеристики успіху: з одного боку, успіх втілюється в нормах, критеріях, оцінках, статусах, які існують у певному суспільстві, а з другого – в особистісному переживанні індивідом результатів своїх дій [17].

Тому і визначення успіху залежно від наукових підходів набуває певної специфіки. Зокрема, М. О. Батурин розглядає успіх як когнітивно-афективні оцінно-самооцінні комплекси з кількома значеннями. Перше з них пов'язане з об'єктивним оцінюванням результату діяльності іншої людини, який дорівнює певному нормативному рівню чи соціальному стандарту або вищий за них. Друге значення стосується суб'єктивного оцінювання людиною своїх результатів порівняно з тим, чого вона очікувала сама від себе. І третє значення відображає емоційний стан, який виникає в умовах значущого для людини досягнення [3].

Д. Макклелланд вивчав успіх у контексті дослідження мотивації людини. Серед основних потреб дослідник виділив досягнення успіху, афіліації, влади та уникнення. Під мотивом досягнення успіху він розумів прагнення людини вдосконалити результат заради отримання від цього

задоволення. Мотив досягнення Макклелланд називав мотивом ефективності, оскільки “робити щось краще” передбачає оцінювання ефективності, тоді як досягнення – це значно ширший термін, який можна застосувати щодо досягнення цілей за будь-яких інших мотивів [15].

Ю. М. Ільїна визначає успіх як діяльність, що супроводжується певним станом і спрямована зовні або всередину, а також приводить суб’єкта діяльності до бажаного результату, який перевіряється об’єктивно або суб’єктивно, з прогнозованими або допустимими витратами і на бажаний термін з можливістю виділити таку модель діяльності, що забезпечує її успішність [10].

Є. І. Головаха і Л. В. Сохань, розвиваючи думку В. Джеймса про те, що самоповага людини визначається співвідношенням рівня її домагань і реальних успіхів, розширили розуміння життєвого успіху. Вони запропонували при оцінюванні життєвого успіху застосовувати два підходи: актуальний, коли людиною оцінюються власні досягнення, і потенційний, в основі якого лежить життєва перспектива, плани на майбутнє. Актуальний життєвий успіх можна оцінити, використовуючи соціально-статусний критерій. Він обумовлений позицією людини в соціальній ієрархії, її статусом, який характеризує міру суспільного визнання того, що вона в тих чи інших сферах життя досягла певного суспільного становища, престижу, авторитету. Потенційний успіх визначається як відношення рівня домагань до наявних у людини ресурсів. Дослідники вважають, що актуальний і потенційний життєвий успіх можуть бути зіставлені в тому випадку, коли досліджуються особистісний смисл і суб’єктивне значення минулого і майбутнього, а також порівнюється самооцінка життєвого успіху. Тому об’єктом дослідження має бути не біографія як така в реальному часі, а сформована у свідомості загальна картина життя, в якій події минулого і майбутнього утворюють єдине психологічне теперішнє особистості [19].

Отже, успіхом можна вважати досягнення бажаної мети в індивідуальній або груповій діяльності, що відповідає тим вимогам, які задаються характером самої діяльності та сформованими знаннями суб’єкта про заходи досягання й очікуваний результат.

Проте життєвий успіх не зводиться до успіху в конкретній діяльності, а розуміється як досягнення в певній сфері життєдіяльності суспільства. У соціології індивідуальний успіх досліджується не так широко, більшу цікавість серед науковців викликає радше життєвий, або соціальний, успіх. Загалом успіх у соціологічному ключі не уявляється поза соціальним контекстом. Зокрема, К. Крамаренко, А. В. Прокоф’єв, М. О. Шульга відводять провідну роль нормам і цінностям, що визначають соціальні стандарти оцінювання життєвого успіху. На думку А. І. Яреми, життєвий успіх на відміну від поняття “успіх” є не просто

досягнутий результат певної соціальної діяльності чи проекту, а займає одне з основних місць у системі цінностей культури, визначаючи межу життєвих прагнень та перспектив особистості [22]. У розумінні О. Г. Злобіної життєвий успіх є однією з фундаментальних культурних системотвірних категорій, навколо яких формується соціальний порядок. Дослідниця вважає, що багатство, влада і слава об'єктивно не вичерпують можливих орієнтирів успіху, оскільки за їх допомогою суспільство не в змозі контролювати соціальну структуру в цілому. Цю прогалину вдається заповнити завдяки іншій сфері регуляції – релігії і моралі, які також є джерелом можливих орієнтирів життєвого успіху. Тому науковець припускає, що існує кілька можливих систем пріоритетів [9].

Засвоєні цінності культури постають у свідомості у вигляді уявлень про життєвий успіх, що в подальшому виконують функцію орієнтирів у регуляції поведінкових стратегій особи і суспільства в цілому. Проблема дослідження уявлень досить широко представлена в психології. У загальній психології уявлення нарівні з образами постають складовими психічних процесів, актуалізація яких залежить від ситуації, цілей і завдань діяльності на конкретний момент, мотивів, потреб, стану суб'єкта. Психічний образ залежно від цих чинників набуває найрізноманітніших суб'єктивних форм, часом навіть образів фізичних та соціальних об'єктів [19].

У психології можна виділити кілька підходів щодо класифікації наявних уявлень та образів. О. М. Леонтьєв пропонує розглядати уявлення не тільки як результат відображення конкретних ознак предметів, а і як відображення значення, що не завжди може бути безпосередньо відчутим. Світ в образі набуває п'ятого квазівиміру, де відбувається перехід за межі чуттєвості, від сенсорної модальності до амодальності. Світ для людини є системою значень, у якій представлена і згорнута в матерії ідеальна форма існування предметного світу, його властивостей, зв'язків і відносин [13].

Н. Д. Завалова, Б. Ф. Ломов, В. О. Пономаренко, які розрізняють уявлення за рівнем відображення в психіці, виділили базовий сенсорно-перцептивний (уявлення у вигляді образів-еталонів, “когнітивних карт”, концептуальних моделей, планів та інших когнітивних утворень) і вербально-логічний (понятійне відображення, раціональне пізнання) рівні [8]. Т. М. Березіна виокремлює шість рівнів, кожний з яких вирізняється ступенем узагальнення. Образи нульового рівня – це первинні чуттєві образи, що є повним відображенням дійсності. Образи п'ятого рівня виражають такі категорії загальнолюдського значення, як любов, справедливість, добро, зло. Такі узагальнення є не стільки структурними, скільки динамічними, оскільки формуються не шляхом накладання структур на основі загальної ознаки як на попередніх рівнях, а способом накладання відношень між цими структурами [4]. Такий підхід з позицій загальної психо-

логії насправді не розв'язує проблему дослідження уявлення в межах соціальної психології, адже більше говорить про характер перебігу психічних процесів у діяльності, тоді як підхід має пояснювати, яким чином або чому певні уявлення про життєвий успіх набувають найбільшого поширення в суспільній свідомості.

Г. М. Андреева вважає, що варто відрізнити значення соціальних уявлень від значення уявлень, які прийнято досліджувати в межах загальної психології. Соціальні уявлення в її розумінні є, по-перше, інструментом пізнання соціального світу, за допомогою якого індивід описує, класифікує, пояснює події; по-друге, способом опосередкування поведінки, що виявляється в сприянні спрямованості комунікації, і, по-третє, засобом адаптації наявної картини світу до змін у світі. Кожний індивід інтегрує і модифікує в кожний момент соціальні форми, створені культурою та окремими групами [1].

Тому, на нашу думку, адекватним підходом до розв'язання цієї проблеми є теорія соціальних уявлень С. Московічі. Звісно, він не був першим, хто намагався виділити соціальність як ознаку уявлень. Фундаментом для розвитку теорії соціальних уявлень стали ідеї Е. Дюркгайма та Л. Леві-Брюля про колективні уявлення.

Е. Дюркгайм, наприклад, виходив з того, що такі уявлення базуються на відносинах між індивідами і вторинними групами, що пов'язують цього індивіда із суспільством у цілому. Всі колективні уявлення мають обов'язковий характер і нав'язуються індивідам ззовні. Вони не залежать від особистої природи індивіда, і причина полягає в тому, що всі індивідуальні ознаки взаємно нейтралізуються, згладжуються, а зберігаються лише загальні властивості людської природи. Первісний зміст уявлень пов'язаний із числом соціальних елементів та способом, у який вони групуються і розподіляються. І як тільки такий первісний зміст був утворений, колективні уявлення починають жити самостійним життям. Такі уявлення здатні взаємно притягуватися, відкидатися, утворювати між собою різного роду синтези, які визначаються їхніми природними схожими властивостями, а не станом середовища, усередині якої вони розвиваються [7].

Л. Леві-Брюль розглядав колективні уявлення як складову колективного мислення первісних народів з їхніми віруваннями в надприродні речі. Під колективними уявленнями він розумів притаманні всім членам певної соціальної групи уявлення, які передаються з покоління в покоління, нав'язуються окремим особам, пробуджуючи в них відчуття поваги, страху, поклоніння певним об'єктам. Такі уявлення характеризуються низьким рівнем диференційованості, щоб розглядати їх незалежно від почуттів, емоцій, пристрастей. Вони відрізняються від уявлень сучасної людини тим, що для первісного мислення всяка дійсність містична, а

предмети, крім звичайного значення, містять у собі ще й містичне. Цьому мисленню порівняно з мисленням сучасної людини притаманна дещо інша логіка. Для нього не існує причинної залежності між подіями і явищами, воно не помічає очевидних суперечностей [12].

На противагу колективним уявленням, породженим здебільшого відмінними від сучасного або архаїчними суспільствами, соціальні уявлення містять у собі наукові переконання. Якщо колективні уявлення формуються у відносинах з реальністю, то соціальні – через взаємовпливи, через імпліцитні перемовини, у ході яких люди зобов'язують себе до засвоєння особливих символічних моделей, образів, поділюваних цінностей. С. Московічі порівнює соціальні уявлення з буденним знанням. Категорії, створені таким знанням, стають загальнопоширеними і неспростовними, а тому іноді здаються вродженими. Люди обмінюються ними одне з одним, оновлюють їх на основі власного досвіду, щоб за їх допомогою пояснити те, що відбувається у світі. Будь-які форми переконань, ідеологічних поглядів, знань, включаючи науку, тією чи іншою мірою є соціальними уявленнями [18].

На сучасному етапі розвитку соціальної психології вивченню соціальних уявлень приділяється значна увага, проте дослідження проблеми уявлень про життєвий успіх наразі недостатньо представлені в науці. Зпоміж основних напрацювань можна виділити розробки М. Е. Андросенко [2], К. Ж. Мелашенко [16], Н. І. Нефьодової, Р. М. Шаміонова і А. Р. Тугушевої [21]. Кожна із цих розробок фокусується на виявленні соціально-психологічних особливостей таких уявлень.

Дослідження К. Ж. Мелашенко спрямовані здебільшого на виявлення статеворольових особливостей уявлень про життєвий успіх. Отримані результати свідчать про те, що для жінок життєвий успіх означає насамперед відповідність соціальним очікуванням щодо призначення жінки, які полягають у народженні дітей і турботі про родину. Жінки прагнуть реалізуватися передусім у приватній, міжособистісній сфері, тоді як чоловіків більше цікавлять досягнення в публічній сфері (кар'єра, досягнення престижу, високого статусу тощо). Проте в наш час спостерігається відхід від традиційного бачення самими жінками своєї ролі в публічній сфері та готовність передати частину своїх обов'язків у приватній сфері чоловікам [16].

Досліджуючи уявлення підприємців про успішність, М. Е. Андросенко також виявила схожі статеворольові відмінності в таких уявленнях. Приміром, у чоловіків успіх більшою мірою асоціюється з наявністю соціальних зв'язків, матеріальною забезпеченістю, владою та участю в політичній діяльності, у жінок же – із здоров'ям, гарною освітою і сім'єю [2].

О. З. Гудзенко вказує на те, що в уявленнях старшого покоління досягнення успіху пов'язується з умінням відповідати нормам, правильно

користуватися наявними каналами соціальної мобільності. А от в уявленнях молодих важливу роль відіграє вміння знаходити нестандартні можливості та удача. Для представників як молодого, так і старшого покоління показником успіху є високий матеріальний статус і професіоналізм. Міжпоколінні відмінності виявляються в тому, що для старшого покоління важливо почуватися грамотним фахівцем, а для молодого – насамперед добре оплачуваним працівником. А ось щодо важливості здобуття вищої освіти для досягання успіху таких відмінностей виявлено не було. І для старшого, і для молодшого покоління характерне амбівалентне ставлення до освіти: з одного боку, вони фіксують факт її важливості, а з другого – необов'язковість освіти для досягання успіху [6].

Результати досліджень Р. М. Шаміонова і А. Р. Тугушевої свідчать про те, що успіх у молоді асоціюється з особистісними якостями (цілеспрямованість, впевненість, прагнення до саморозвитку), роботою (улюблена робота, кар'єра) та характеристиками соціальних стосунків (статус у суспільстві, впливовість, підтримка найближчого оточення) [21].

Висновки. Розглянуті нами емпіричні результати наразі недостатні для узагальнення того, як уявлення про життєвий успіх представлені в сучасному суспільстві. Такі дослідження лише констатують статево-рольові та міжпоколінні особливості, проте не пояснюють причини виникнення і поширеність таких уявлень у масовій свідомості. Можемо тільки зафіксувати той факт, що в сучасній соціальній психології досі не побудовано пояснювальної моделі формування уявлень про життєвий успіх, не визначено увесь перелік соціально-психологічних чинників, що говорить, зрозуміло, про перспективність розроблення цієї проблематики.

Отже, можемо констатувати, що позиції психологічної та соціологічної шкіл у дослідженні уявлень про життєвий успіх істотно відрізняються. Психологічні підходи в дослідженні успіху зосереджують увагу в основному на особистісних аспектах, а соціологічні – на загальносуспільних. Проте жодний з них не пояснює, яким чином відбувається формування уявлень про життєвий успіх, не розкриває механізми їхнього поширення у суспільстві в цілому, не пояснює засвоєння таких уявлень окремою особою. Тому означені нами проблеми потребують додаткових досліджень у межах соціально-психологічного підходу, що дасть змогу оптимально об'єднати напрацювання загальної психології та соціології.

Л і т е р а т у р а

1. *Андреева Г. М.* Психология социального познания : учеб. пособие для студ. высш. учеб. завед. – Г. М. Андреева – М. : Аспект Пресс, 2000. – 288 с.
2. *Андросенко М. Э.* Психосемантический анализ представлений предпринимателей об успешности / М. Э. Андросенко // Мир образования – образование в мире. – 2012. – № 1. – С. 205–211.

3. *Батурич Н. А.* Психология успеха и неудачи : учеб. пособие / Н. А. Батурич. – Челябинск : Изд-во ЮУрГУ, 1999. – 100 с.
4. *Березина Т. Н.* Психические образы в структуре образной формы / Т. Н. Березина // Психология и психотехника. – 2012. – № 1. – С. 13–25.
5. *Гостев А. А.* Классификация образных явлений в свете системного подхода / А. А. Гостев, В. Ф. Рубахин // Вопросы психологии. – 1985. – № 1. – С. 33–42.
6. *Гудзенко О. З.* Міжпоколінські відмінності уявлень про фактори досягнення життєвого успіху / О. З. Гудзенко // Соціологія майбутнього: науковий журнал з проблем соціології молоді та студентства. – 2010. – № 1. – С. 106–113.
7. *Дюркгейм Э.* Социология. Ее предмет, метод, предназначение / Э. Дюркгейм ; пер. с фр., сост., послесл. и примеч. А. Б. Гофмана. – М. : Канон, 1995. – 352 с.
8. *Завалова Н. Д.* Образ в системе психической регуляции деятельности / Н. Д. Завалова, Б. Ф. Ломов, В. А. Пономаренко. – М. : Наука, 1986. – 110 с.
9. *Злобіна О. Г.* Особистість як суб'єкт соціальних змін / О. Г. Злобіна. – К. : Ін-т соціології НАН України, 2004. – 400 с.
10. *Львіна Ю. М.* Психологія успіху: онтологія проблематики / Ю. М. Львіна // Актуальні проблеми психології / Ін-т психології імені Г. С. Костюка АПН України. – К., 2008. – Т. 8. – С. 45–56.
11. *Ключников С. Ю.* Фактор успеха: новая психология саморазвития / С. Ю. Ключников. – М. : Беловодье, 2002. – 480 с.
12. *Леви-Брюль Л.* Первобытное мышление / Л. Леви-Брюль // Психология мышления – М. : Изд-во МГУ, 1980. – С. 130–140.
13. *Леонтьев А. Н.* Избранные психологические произведения: в 2-х т. / А. Н. Леонтьев. – М. : Педагогика, – 1983. – Т. 1. – 392 с.
14. *Мазилова Г. Б.* Соціально-психологічні проблеми успіху і успішності / Г. Б. Мазилова // Актуальні проблеми психології. Т. 1 : Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – К., 2010. – Вип. 29-30. – С. 129–136.
15. *Макклелланд Д.* Мотивация человека / Дэвид Макклелланд. – СПб. : Питер, 2007. – 672 с.
16. *Мелащенко К.* Життєвий успіх у гендерному вимірі: соціологічні розвідки / К. Мелащенко // Соціальні виміри суспільства.– К. : Ін-т соціології НАН України, 2009. – Вип. 12. – С. 208–220.
17. *Міщенко О. О.* Психологічні особливості уявлень особистості про економічно успішну людину / О. О. Міщенко // Актуальні проблеми психології – Ін-т психології імені Г. С. Костюка НАПН України. – Ніжин, 2013. – Т. 11. – Вип. 8., Ч. 2. – С. 85–95.
18. *Московичи С.* Социальное представление: исторический взгляд / С. Московичи // Психологический журнал. – 1995. – Т. 16, №1 – С. 3–18; №2 – С. 3–14.
19. Психология жизненного успеха: опыт социально-психологического анализа преодоления критических ситуаций / Сохань Л. В., Головаха Е. И., Ануфриева Р. А., Балакирева О. Н., Очеретяный В. В. – К., 1995. – 149 с.
20. *Хаммер Я. С.* Профессиональный успех и его детерминанты / Я. С. Хаммер // Вопросы психологии. – К. : Ін-т соціології НАНУ, 2008. – №4. – С. 147–153.

21. Шамионов Р. М. Представления о социальной успешности и самоопределении молодежи [Электронный ресурс] / Р. М. Шамионов, А. Р. Тугушева // Психологическая наука и образование: – 2009. – № 3. – Режим доступа : www.psyedu.ru.
22. Ярема А. І. Феномен успіху в соціологічному вимірі / А. І. Ярема // Вісник Львівського університету: Серія соціологічна. – 2010. – Вип. 4. – С. 92–99.

Reference

1. Andreeva, G. M. (2000). *Psikhologiya sotsialnogo poznaniya* [Psychology of social cognition]. Moscow: Aspekt Press Publ. (rus).
2. Androsenko, M. E. (2012). Psikhosemanticheskiy analiz predstavleniy predprinimateley ob uspehnosti [Psychosemantic analysis of businessmen representations about success]. *Mir obrazovaniya – obrazovanie v mire* [World of education – education in the world], 1, 205 – 211 (rus).
3. Baturin, N. A. (1999). *Psikhologiya uspekha i neudachi* [Psychology of success and failure]. Chelyabinsk (rus).
4. Berezina, T. N. (2012). Psikhicheskie obrazy v strukture obraznoy formy [Psychic images in the structure of image form]. *Psikhologiya i psikhotehnika* [Psychology and Psychotechnics], 1, 13-25 (rus).
5. Gostev, A. A., Rubakhin, V. F. (1985). Klassifikatsiya obraznykh yavleniy v svete sistemnogo podkhoda [System approach to classification of image phenomena]. *Voprosy psikhologii* [Issues of psychology], 1, 33–42 (rus).
6. Hudzenko, O. Z. (2010). Mizhpokolinski vidminnosti uyavlen pro faktory dosyagennyya zhyttevoho uspiyku [Transgenerational differences in representations of factors of achieving life success]. *Sotsiologhiia maibutnoho: naukovyi zhurnal z problem sotsiologhi molodi ta studentstva* [Sociology of the future: scientific journal on sociological issues of youth and students], 1, 106–113 (ukr).
7. Dyurkheym, E. (1995). *Sotsiologiya. Ee predmet, metod, prednaznachenie* [Sociology. Its Object, Method, and Purpose]. Moscow: Kanon Publ. (rus).
8. Zavalova, N. D., Lomov, B. F. & Ponomarenko, V. A. (1986). *Obraz v sisteme psikhicheskoy rehulyatsii deyatelnosti* [Image in the system of psychic activity regulation]. Moscow: Nauka Publ. (rus).
9. Zlobina, O. (2004). *Osobyist yak subyekt sotsialnykh zmin* [Personality as an agent of social changes]. Kyiv: Publishing house of the Institute of Sociology NAS Ukraine (ukr).
10. Ilyina, Yu. M. (2008). Psykholohiia uspiyku: ontolohiia problematyky [Psychology of success: ontology of the matter]. *Aktualni problemy psykholohii* [Actual issues of psychology], 8, 45–56 (ukr).
11. Klyuchnikov, S. Yu. (2002). *Faktor uspekha: novaya psikhologiya samorazvitiya* [Factor of success: new psychology of self-development]. Moscow: Belovod'e Publ. (rus).
12. Levi-Bryul, L. (1980). Pervobytnoe myshlenie [Primitive mentality]. In *Psikhologiya myshleniya* [Psychology of mentality] (pp. 130-140). Moscow: Publishing house of the Moscow State University (rus).
13. Leont'ev, A. N. (1983). *Izbrannye psikhologicheskie proizvedeniya* [Selected psychological works]. Moscow: Pedagogika Publ. (rus).

14. Mazylova, H. B. (2010). Sotsialno-psykholohichni problemy uspihku i uspishnosti [Social and psychological issues of success and achievement]. *Aktualni problemy psykholohii* [Actual matters of psychology], 29-30 (1), 129–136 (ukr).
15. Makklelland, D. (2007). *Motivatsiya cheloveka* [Human motivation]. St.-Petersburg: Piter Publ. (rus).
16. Melashchenko, K. (2009). Zhyttievyi uspikh u hendernomu vymiri: sotsiolohichni rozvidky [Gender dimension of life success: sociological research]. *Sotsialni vymiry suspilstva* [Social dimensions of society], 12, 208–220 (ukr).
17. Mishchenko, O. O. (2013). Psykholohichni osoblyvosti uyavlen osobystosti pro ekonomichno uspishnu liudynu [Psychological peculiarities of representations about economically successful man]. *Aktualni problemy psykholohii* [Actual matters of psychology], 8 (11), 85–95 (ukr).
18. Moskovychi, S. (1995). Sotsyalnoe predstavlenie: istoricheskiy vzglyad [Social representations: historical view]. *Psikhologicheskii zhurnal* [Psychological journal], 1 (16), 3–18 (rus).
19. Sokhan, L. V., Holovakha, E. Y., Anufrieva, R. A., Balakireva, O. N. & Ocheretyanyy, V. V. (1995). *Psikhologiya zhiznennogo uspekha. Opyt sotsialno-psykholohicheskogo analiza preodoleniya kriticheskikh situatsiy* [Psychology of life success. Experience of a social and psychological analysis of overcoming crisis situations]. Kyiv (rus).
20. Khammer, Ya. S. (2008). Professionalnyy uspekhn i ego determinanty [Professional success and its determinants]. *Voprosy psikhologii* [Issues of psychology], 4, 147–153 (rus).
21. Shamyonov, R. M. and Tuhusheva A. R. (2009). Predstavleniya o sotsialnoy uspeshnosti i samoopredelenii molodezhi [Representations of social success and self-determination of youth]. *Psikhologicheskaya nauka i obrazovanie* [Psychological science and education], 3, www.psyedu.ru (rus).
22. Yarema, A. I. (2010). Fenomen uspihku v sotsiolohichnomu vymiri [Sociological perspective of success phenomenon]. *Visnyk Lvivskoho universytetu: Seriya sotsiolohichna* [Lviv University Bulletin: sociological series], 4, 92–99 (ukr).

Винков В. Ю. Представление о жизненном успехе: состояние разработанности проблематики в социальной психологии

Констатируется разрыв между имеющимися социологическими и психологическими подходами в исследовании жизненного успеха и отсутствие таких исследований в рамках социально-психологического подхода. Выяснено, что психологические подходы в основном направлены на выявление процессуальных и мотивационных аспектов достижения успеха, тогда как социологические – на исследование образов успеха, распространенных в массовом сознании. Определено, что совмещение этих подходов могло бы способствовать построению комплексного исследования этих представлений в социально-психологической плоскости, а именно раскрытию особенностей и выявлению содержания факторов и механизмов формирования таких представлений в массовом сознании. Среди имеющихся социально-психологических подходов как наиболее адекватная относительно поставленных заданий определена теория социальных представлений, использование которой позволяет существенно обогатить психологическую науку новыми эмпирическими фактами или подтвердить общеизвестные.

Ключевые слова: образ, социальные представления, успех, мотивация достижения, благополучие.

Vinkov V. Yu. Representations of vital success: state of the development of the matter in social psychology

It is stated that there is a gap between existing sociological and psychological approaches to studying success and a lack of such studies in the framework of the social and psychological approach. It has been found out that psychological approaches are mainly focused on the research of procedural and motivational aspects of success, while sociological ones aim at studying images of success typical for mass consciousness. The author argues that the combination of those approaches could promote a design of a comprehensive study of those representations in the social and psychological dimension, which would unfold peculiarities and identify the content of the factors and the mechanisms of development of such representations in mass consciousness. The theory of social representations has been found the most appropriate one out of the available social and psychological approaches with regards to the set tasks. The use of the theory would significantly enrich the psychological science with new empirical facts or confirm those that are generally-known.

Key words: image, social representations, success, achievement motivation, well-being.